

ATIK BARAJLARI

Altın madenciliğinde siyanürlü proses atıkları ya doğrudan ya da kimyasal arıtma işleminden sonra atık barajlarında biriktirilirler. Atık barajlarında siyanürün doğal bozunması devam ederken, katı atıkların çökmesi sonucu kazanılan suyun bir bölümü tekrar kullanılmak üzere tesise geri döndürülür. Atık barajlarının tasarım ve yapımında, tesisten çıkması beklenen atıkların fiziksel kimyasal özelliklerinin belirlenmesinin yanında baraj

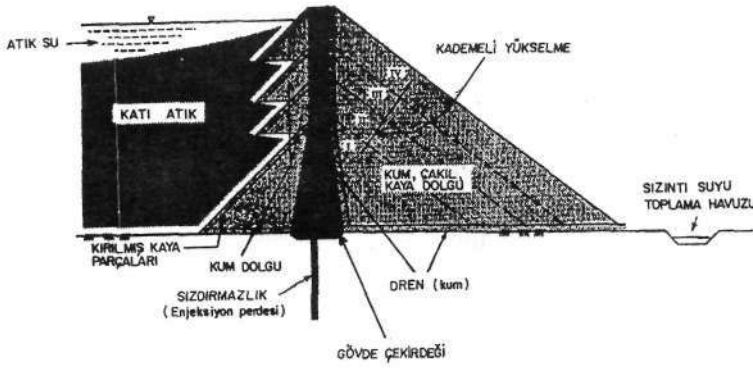
edilmez. Son yıllarda siyanürlü atıklar için, su tutma barajlarına benzer yapısal özellikler gösteren atık barajları yapılmaktadır. Yapım sırasında baraj gövdesinin emniyeti ve baraj tabanının sızdırmazlığı esas alınır. Baraj gövdesinin çekirdeğini çok iyi sıkıştırılmış kil oluşturur. Kum, çakıl ve kayadan oluşan dolgu malzemesi gövdenin iç ve dış yüzeyini kaplar. Zeminin geçirgenliğine bağlı olarak baraj gövdesinin tam altında bir enjeksiyon

Prof. Dr. Ümit ATALAY
ODTÜ Maden Müh. Bölümü

(sızdırmazlık) perdesi de yerleştirilebilir. Baraj gövdesi nihai yüksekliğine aşamalı bir şekilde ulaşır (Şekil 1).

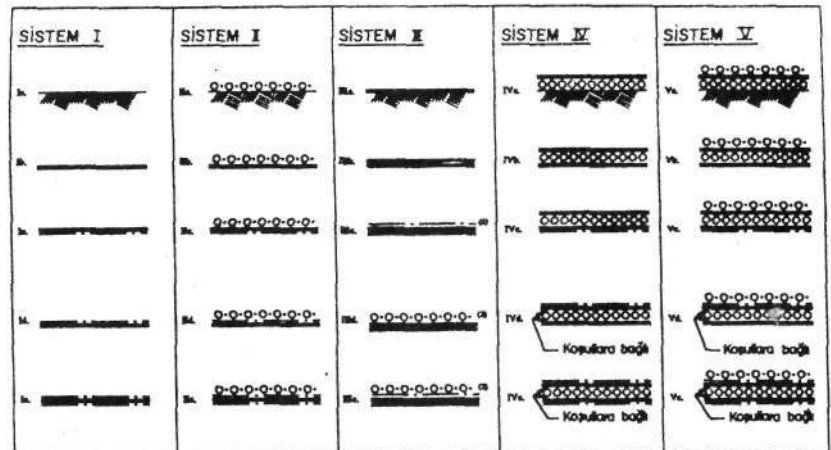
Barajın yapımına baraj tabanının hazırlanması ile başlanır. Önce baraj alanındaki bitki kökleri temizlenir, örtü toprağı sıyrılarak işletme sonrası iyileştirme çalışmalarında tekrar kullanılmak üzere yığın halinde saklanır. Baraj tabanı geçirgenliği 10^{-6} - 10^{-8} cm/s olan sıkıştırılmış kil ve 10^{-9} - 10^{-11} cm/s olan sentetik je-

Kaya Dolgu Atık Barajı Kesiti - Merkezi Hat Yöntemi

alanının seçimi de önemlidir. Yer belirlemede, sahanın jeolojik ve hidrojeolojik özellikleri, topografya, iklim, ekoloji, işletme zorlukları ve ulaşılabilirlik gibi faktörlerle birlikte, yatırım tutarı, işletme ve kapatma maliyetleri de dikkate alınır.

Genel olarak atık barajları ulaşımı zor, yüksek eğimli, hakim rüzgarlara açık, hassas eko sisteme sahip, fay hattı üzerinde bulunan ve kaynak suları içeren sahalarda inşa

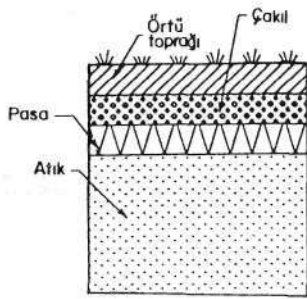
EJAND

 Düşük hidrolik iletkenliğe sahip toprak veya kaya
 Astar
 Yastık (yük taşıyıcı tabaka)
 Hidrolik basınç kontrol tabakası
 Sızıntı toplama ve uzaklaştırma tabakası

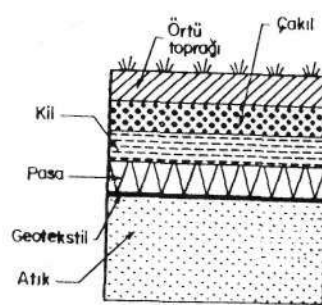
omembran ile as-
tarlanır. Ayrıca ge-
çirgen bir tabaka
içine perfore bo-
rular yer-
leştirilerek baraj
tabanında oluşacak
hidrolik basınç dü-
şürülür ve sü-
züntülerin drenajı
yapılır (Şekil 2).

Doğal bo-
zunmayı hız-
landırmak için
baraj alanı ola-
naklar ölçüsünde
geniş tutulur ve
atıkların baraj ala-
nında ince tabaka
oluşturmasına yö-
nelik atık boşaltma
sistemi geliştirilir.

Atık barajı ta-
sarımlarında alıcı or-
tama sıfır deşarj prensibinden
yola çıkılarak liç tesisinin ömrü
boyunca üreteceği atıkların tü-
münü depolayabilecek baraj
hacmi belirlenir. Katı atık
hacmi kolayca he-
saplanabilirken barajda bi-
rikecek suyun miktarında başta
iklim koşulları olmak üzere
birçok faktör rol oynar. Nihai
baraj gövde yüksekliği, yüz
yolda bir tekrarlanma olasılığı
olan fırtınalardan kay-
naklanacak yüzey sularını tu-
tabilecek bir hacim ilave edi-
lerek hasaplanır.

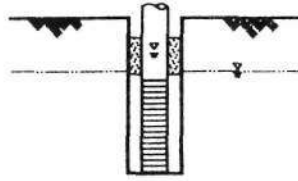

(a)

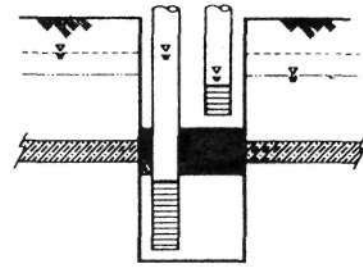

(b)

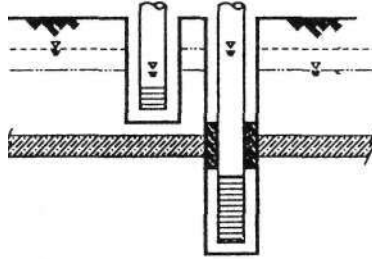
Atıkların üzerini kapama

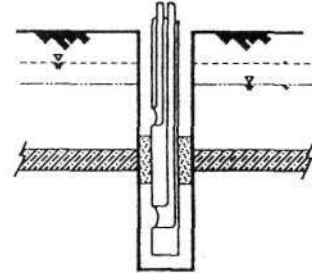
A) Tek borulu izleme kuyusu

B) Çok borulu izleme kuyusu

C) Toplu izleme kuyuları

D) Farklı noktalardan tek kuyuda numune alma

Yeraltı sularını izleme yöntemleri

Altın madenciliğinde en
büyük risk atık barajından ye-
raltı sularına olabilecek si-
yanürlü kirli su sızıntısıdır. Bu
nedenle gerek atık barajının iş-
letimi sırasında gerekse barajın
kapatılmasından sonra yeraltı
suları kirliliği tesbit etmeye ve
değerlendirmeye dönük iki ayrı
programla izlenir. Bu amaçla
her olası sızıntı yolundan su ör-
neği almak için çapları 5-15 cm
arasında değişen izleme ku-
yuları açılır (Şekil 3).

Mevcut rezervin işletilip tü-
ketilmesinden sonra barajdan

yayılması olası kirliliği önleme
atık barajına estetik bir gö-
rünüm verme ve sahayı tekrar
üretime kazandırmaya yönelik
baraj kapatma işlemi yapılır.

Atık barajının ilk yatırım tu-
tarı ve işletme giderleri kanun
ve yönetmeliklerin öngördüğü
yaptırımlara göre değişir ve
altın üretim maliyetinin oluş-
masında önemli bir rol oynar.

Altın madeni atıklarının
geçici ve devamlı
depolanmasından ortaya
çıkabilecek ve alıcı
ortamlara ulaşarak
yüzey ve yeraltı sularını
kirlitebilecek siyanürlü
bileşikler modern
teknolojiler kullanılarak
kesin bir şekilde
önlenebilmektedir.